

**Волинський обласний фонд «Зір»
Волинська обласна організація УТОС
Волинський обласний центр реабілітації
людей з інвалідністю зору**

СУЧАСНИЙ СВІТ І НЕЗРЯЧІ

*Матеріали ІХ Міжнародної
науково-практичної конференції
(24-26 вересня 2019 року)*

Луцьк - 2019

Сучасний світ і незрячі: освіта, професійне становлення і соціальна взаємодія // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (24-26 вересня 2019 року). – Луцьк, 2019. – 226 с.

Пропоноване видання – спроба науковців та практиків висвітлити проблеми становлення особистості з особливими потребами в інформаційному суспільстві, доступності та інклюзії як нової якості життя.

Матеріали збірника стануть у нагоді психологам, педагогічним працівникам, студентам та вчителям-практикам.

Редакційна колегія:

Тулашвілі Ю. Й. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних наук Луцького національного технічного університету (м. Луцьк)

Савчук Н. А. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри освітніх, педагогічних технологій Академії рекреаційних технологій і права (м. Луцьк)

Стасюк Л.П. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Симончук Ю.П. – голова фонду «ЗІР», представник НАЛПУ у Волинській області, голова правління Волинської обласної організації УТОС, старший вчитель, відмінник народної освіти, заслужений працівник соціальної сфери України

Тичина К.О.,
старший викладач кафедри спеціальної психології,
корекційної та інклюзивної освіти,
кандидат психологічних наук
Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кібальна Н.М.,
вчитель-логопед КЗ «ДНЗ №120 КТ (спеціальний)» КМР

ФОРМУВАННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО ПРАКСИСУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ ТА МОВЛЕННЯ

Актуальним питанням сучасної логопедії є формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку, що забезпечує автоматизацію вміння правильно вимовляти звуки рідної мови різного рівня мовленнєвої складності в будь-яких умовах спілкування.

У нейрофізіології та нейропсихології поняття «пракис» розглядається як здатність до виконання довільних послідовних, цілеспрямованих рухових актів (К. Ліпман). О. Лурія в свою чергу продовжив вивчення праксису стосовно мовленнєвої функції та розділив артикуляційний праксис на кінестетичний (аферентний), що дає можливість відтворювати ізольовані звуки мовлення, артикулеми, та кінетичний (еферентний) – вимовляти серії мовленнєвих звуків [1; 3, с.28-29].

Особливо гостро питання розвитку артикуляційного праксису постає в умовах наявності порушеного психофізичного розвитку, зокрема у дітей з порушеннями зору та мовлення. За результатами спеціальних теоретико-експериментальних пошуків фахівців у галузі тифлопедагогіки, тифлопсихології та логопедії (Л. Волкової, М. Земцової, Т. Козловської, Л. Коломеєць, Ю. Кулагіна, Є. Синьової, Л. Солнцевої, С. Федоренко, О. Тінькової та ін.) встановлено, що у означеної категорії дітей артикуляційний праксис характеризується: неточним засвоєнням артикуляційної позиції звуків через ускладнення у наслідуванні артикуляції внаслідок порушеного зорового аналізатора та відповідно опору на слуховий; недостатнім розрізненням мовленнєвих звуків за їх акустико-артикуляційними ознаками; порушенням формування правильних

фонематичних уявлень, що призводить до неточних, недиференційованих уявлень про звуковий склад слова [2; 4, с.136-138; 5].

Вищезазначене спонукало до розробки методики логопедичної роботи з формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку з порушеннями зору та мовлення засобами кінестетичної міогімнастики.

Розроблена методика передбачає прямий та опосередкований вплив на формування артикуляційного праксису у дітей означеної категорії відповідно до 3 етапів:

I етап – *підготовчий*, здійснюється за 4 напрямками: робота над мовленнєвою поставою (формування правильної позиції тіла під час комунікації та розвиток загальної моторики); розвиток дихання (діафрагмального, мовленнєвого та робота над силою видоху); удосконалення пальцевого праксису (пракسيس поз пальців рук та реципрокна координація); а також розвиток артикуляційного праксису, зокрема рухливих органів артикуляції (нижня щелепа, губи, язик, м'яке піднебіння).

II етап – *основний*, орієнтований навчити одночасно утримувати пози пальців рук та артикуляційні пози, а також сформувати плавний правильний мовленнєвий видих під час виконання вправ на поставу. Цей етап здійснюється за 2 напрямками: перший – спрямований на формування уміння напружувати (на вдосі) і розслабляти частини тіла (на видосі) та другий напрямок – на формування уміння одночасно утримувати позу пальців рук та артикуляційну позицію, а також одночасно розслабляти м'язи пальцевого та артикуляційного праксису.

III етап – *заклучний*, спрямований на злагоджену одночасну роботу над поставою, мовленнєвим диханням, пальцевим та артикуляційним праксисом під час виконання комплексів вправ з кінестетичної міогімнастики.

Нами розроблено 7 комплексів вправ, які поступово ускладнюються відповідно до рівня функціонування дитини (стартовий, середній та високий). Так, на стартовому рівні для розвитку артикуляційного праксису використовуються *вправи із «логобусами»* («Гойдалка для намистинки», «Спіймай намистинку», «Втримай намистинку» тощо); на середньому – *вправи із зондозамінниками* («вушні» та коктейльні палички) та *гастроартикуляційні вправи* (із соломкою, льодяником, желеюною

цукеркою «Черв'ячок», драже «Тік-так», паличкою кориці, слайсом із моркви, мармеладом, петрушкою, варенням, медом, скибочкою лимону тощо). На високому рівні передбачається виконання вправ за допомогою логопедичних зондів Н. Пиляєвої («Наздожени Логолунтіка», «Полоскочи «Логомілу» тощо).

Для успішного та послідовного впровадження методики логопедичної роботи з формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку з порушеннями зору та мовлення засобами кінестетичної міогімнастики необхідно дотримуватись принципів послідовності та систематичності, адже вирішення завдань одного етапу методики створює передумови для переходу до здійснення роботи в межах наступного.

Реалізація розробленої методики логопедичної роботи з формування артикуляційного праксису у дітей дошкільного віку з порушеннями зору та мовлення засобами кінестетичної міогімнастики за описаними етапами, з урахуванням зазначених принципів та рівнів функціонування кожної дитини, на нашу думку, буде мати безпосередній та опосередкований вплив на автоматизацію вміння правильно вимовляти звуки рідної мови різного рівня мовленнєвої складності в будь-яких умовах спілкування. Зауважимо, що застосування кінестетичної міогімнастики у логопедичній роботі з дітьми з порушеннями зору дозволить більш ефективно впливати на розвиток їхнього мовлення за рахунок опори на збережені аналізатори, відчуття свого тіла та органів артикуляції зокрема.

Перспективним напрямком нашого дослідження є перевірка ефективності окресленої методики в дітей старшого дошкільного віку із порушенням зору та мовлення.

Список літератури:

1. Визель Т.Г. Основы нейропсихологии: учебник для студентов вузов. – М.: В.Секачев, 2019. – С. 28-29.
2. Коломєєць Л.М. Логопедичний супровід дітей з порушеннями зору / Л.М. Коломєєць // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія. / за ред. О.В.Гаврилова, В.І. Співака. – Вип. 5. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори - 2006, 2014. – С. 179 – 185.
3. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии / А. Р. Лурия. – Москва: Академия, 2003. – 384 с.
4. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: Підручник. – К.: Знання. 2008. – С. 136 – 138.